

Ålands Landskapsregering
PB 1060
22 111 MARIEHAMN

Hänvisning: ÅLR 2020/2758 Lagförslag om ny offentlighetslag

Ärende: **Ålands kommunförbunds yttrande**

Ålands Landskapsregering begär Ålands kommunförbunds yttrande med anledning av förslag om **Lagförslag om ny offentlighetslag**

Allmänt

Förarbetet till lagförslaget är omfattande och grundar sig i det betänkande som offentliggjordes under 2019. För kommunerna är Kommunallagen, Förvaltningslagen och Offentlighetslagen grunden i regleringen av hur kommunalförvaltning skall bedrivas.

Lagförslaget om ny offentlighetslag är mycket efterlängtat eftersom den nu gällande [LL om allmänna handlingar offentlighet \(ÅFS 1977:72\)](#) har visat sig vara föråldrad i förhållande till motsvarande lagstiftning i riket och i förhållande till rättspraxis.

Detaljkommentarer

1.kap

Grunderna för offentlighetslagen är offentlighetsprincipen, som finns inskriven som 1 §.

Definitionen av en myndighet enligt 4 § ger inte något definitivt svar på frågan om offentligheten i kommunala eller offentliga bolag. Offentligheten är enligt denna definition kopplad till utövande av offentlig makt.

Definitionen av handling enligt 5 § är extensiv och omfattar i princip samtliga medier inklusive alla digitala former, däremot är definitionen av Myndighetshandling enligt 6 § tillräckligt tydlig.

Undantagen från vad som anses utgöra myndighetshandlingar i 7 § skapar ett visst tolkningsutrymme som sannolikt kommer att prövas.

Det är värt att notera att formuleringarna i 7 § 1.punkt innebär att enskild tjänstemans ansvar att avgöra t.ex. om ett ankommet e-postmeddelande

som skickats till tjänstemannens personliga e-postadress i övrigt uppfyller kriterierna för att utgöra en myndighetshandling. Undantagen från vad som är myndighetshandlingar kopplas till formuleringen "innehavare av annan ställning" vilket i praktiken är en tämligen vid definition.

Undantagen i punkterna 2 – 4 skapar även ett visst tolkningsutrymme i avseende på hur man tillämpar bestämmelserna.

Utgångspunkten enligt förarbeten är att t.ex. e-postkonversationer mellan tjänstemän som är en del av informationsinhämtning inför beredning och liknande handlingar inte per definition är offentliga. Samma gäller olika loggar, index, förteckningar osv so skapas i de IT-system som myndigheten använder sig av.

Registreringen enligt 8 § är utformad så att den kan utföras även i de minsta enheterna med hjälp av allmänt spridda kontorsprogram. Registreringen underlättas om kommunen har tillgång till ärendehanteringsprogram men det torde även i fortsättningen vara möjligt att uppfylla kraven på registrering så att t.ex. inkomna handlingar i pappersform skannas och lagras enligt det ärendenummer som de getts i samband med registreringen.

2.kap

9 § Definierar när upprättade myndighetshandlingar blir offentliga, 10 § när inkomna myndighetshandlingar blir offentliga.

10 § innehåller nödvändiga definitioner av tidpunkten för när anbudshandlingar och liknande handlingar blir offentliga.

3.kap

13 § Reglerar partsförhållande och parter rätt att ta del av handlingar, men även under vilka omständighet som parter inte har rätt att ta del av handlingar.

Ur ett kommunalt perspektiv kan punkter 1, 3 och 5 förekomma förhållandevis frekvent. Punkten 3 är att jämställa med nuvarande [LL om allmänna handlingars offentlighet § 5](#) där ärenden under beredning inte är offentliga. Punkten 5 är ett mycket nödvändigt tillägg jämfört med nu gällande lagstiftning, enligt vilken part har haft oinskränkt rätt att ta del av handlingar t.ex. gällande en upphandling under tröskelvärdena. Denna skrivning begränsar offentligheten till totalpris.

4.kap

17 § stadgar att en myndighetshandling skall lämnas ut "utan dröjsmål" eller senast 15 dagar efter att begäran inkommit. 2.mom stadgar om mera komplicerade förfrågningar och då gäller 30 dagar från inlämnande.

Även dessa skrivningar kommer sannolikt att prövas, och beroende på hur omfattande förfrågningar som inkommer kan myndighetens kapacitet att hantera förfrågningar ställas på prov.

18 § stadgar om formerna och om rätten att ta betalt för t.ex. papperskopior av handlingar men även för elektroniska kopior av handlingar som skickas per e-post eller på annat sätt. Myndigheten kan även med stöd av 3.mom och med hänvisning till arbetsmängd välja att ge den som vill ha tillgång till handlingen tillträde till handlingen i myndighetens lokaler fysiskt eller elektroniskt.

19 § anger skyldighet att vid behov specificera grunderna för att neka tillträde till en myndighetshandling genom ett överklagningsbart förvaltningsbeslut.

5.kap

20 § reglerar sekretessgrunder och stadgar att offentligheten i alla avseenden inte skall begränsas mera än vad som är nödvändigt.

21 § stadgar om handlingssekretess, tystnadsplikt och förbud mot utnyttjande och gäller alla som på något sätt genom anställningsförhållande eller förtroendeuppdrag eller som ombud kommit i kontakt med en sekretessbelagd handling.

22 § stadgar om olika kategorier av sekretessbelagda myndighetshandlingar. Förekomst och frekvens av dessa typer av handlingar torde variera kraftigt beroende på myndighetens storlek och verksamhet, men några konstateranden behöver ändå göras.

8 punkt stadgar om landskapets och kommunernas företagshemligheter, något som är ofta ifrågasatt och något som kan vara svårt att definiera med hänsyn till att t.ex. kommunernas ekonomi till allra största delen anses vara offentlig. I rikets kommunallag har införts ett 15.kap som reglerar [Kommunens verksamhet på marknaden](#), stadgar om bolagiseringstvång och som bl.a. säger (128 §) att prissättningen i en sådan situation skall vara marknadsmässig.

I avsaknad av motsvarande skrivningar i kommunallagen för Landskapet Åland kommer eventuella hänvisningar till kommunal affärshemlighet att vara svåra att hantera.

Samma gäller för 9.kap där det kan tänkas uppstå ett stort tolkningsutrymme kring i vilken utsträckning kommun med hänvisning till skydd av privat affärshemlighet kan neka tillgång till handlingar.

Sannolikt kommer även hänvisningar till 19.punkt (interna personalhandlingar) att ifrågasättas speciellt om sådana hanteras av ett kollegialt organ där protokollet i övrigt är offentligt.

Positivt är att sekretessgrunderna till så gott som alla delar överensstämmer med motsvarande regleringar i rikets L om offentlighet i myndigheternas verksamhet, eftersom det sannolikt är mycket svårt att i förhållande till rättspraxis hävda specifika åländska sekretessgrunder.

26 § reglerar utlämnandet av personuppgifter och hänvisar i stor utsträckning till dataskyddslagstiftningen (personuppgifter lämnas endast ut till sådana som har rätt att behandla personuppgifter och offentliggörs endast om det är nödvändigt för allmänhetens tillgång till informationen)

6.kap

27 § reglerar ändringsökande med hänvisning till 25 § Självstyrelselagen för Landskapet Åland vilket innebär att besvär hanteras av Ålands Förvaltningsdomstol.

28 § anger att åtkomst till myndighetshandlingar skall beredas avgiftsfritt hos myndigheten övriga avgifter skall fastställas offentlighetsrättsligt (fullmäktiges beslut eller med stöd av fullmäktiges delegeringsbeslut i kommunerna) och inte överstiga faktiska kostnader.

29 § stadgar om straffbestämmelser och hänvisar till brottsbalkens reglering.

Enligt 30 § tillämpas Offentlighetslag för Åland från och med ikraftträdande och beslut som grundat sig i den nu gällande LL om allmänna handlingars offentlighet blir i kraft.

Sammanfattning och kommentarer

Offentlighetslagstiftningen är central för myndighetsutövningen, och det föreslagna lagförslaget väger på att ett balanserat sätt ihop de olika och ofta motstridiga intressen om finns vad gäller hanteringen av myndighetshandlingar.

Sedan EU:s dataskyddsförordning trädde i kraft har det i vissa fall varit svårt att avgöra vilka handlingar som kan utlämnas och detta har i någon utsträckning lett till en onödigt stor försiktighet och otydlighet i hanteringen av offentliga handlingar.

Som följd av uttolkningar av LL om allmänna handlingars offentlighet har det uppstått oönskade situationer där kommunerna inte kunnat garantera affärshemligheter och specifik prissättning i situationer där anbud begärts in vid upphandlingar under tröskelvärdena vilket nu korrigeras.

Eftersom de uppräknade sekretessgrunderna i 22 § långt överensstämmer med rikets offentlighetslag så understryks nu behovet av att modernisera Kommunallagen för Landskapet Åland och föra in reglering för situationer där kommunerna verkar på en konkurrensutsatt marknad.

Yttrande:

Ålands kommunförbund omfattar och understöder de föreslagna lagstiftningsåtgärderna

Tillräcklig hänsyn har tagits till de förhållanden som råder i de åländska kommunerna och alla enheter bör ha möjlighet att hantera myndighetshandlingar enligt det föreslagna lagförslaget.

Yttrandet omfattat av Förbundsstyrelsen för Ålands kommunförbund [§ 20/11.6.2020](#)

Jomala 15.6.2020

Magnus Sandberg
Förbundsdirektör